

música

Llibertat i poesia. M apunts, notes, esbo

Joan Magrané, compositor

Retrat del compositor Joan Magrané.
Foto: Pierre Morlet.

*per ajuntar-me al cant
de les aloses, que flueix
en l'aire pur, lloant!*
Joan Vinyoli

La meva estada a París aquests darrers anys ha coincidit amb l'increment del meu interès per la música de cambra i tot allò que aquesta significa. Els meus anys entre les parets del conservatori de la capital francesa m'han ofert l'oportunitat de trobar-hi i conèixer intèrprets d'una qualitat fora de mida que han esdevingut amics, a més d'apreciar la meua música i mostrar-se disposats a compartir-ne l'experiència artística.

Lluny de la progressiva estandardització –mot horrible, fatal, en relació a la creació– de l'anomenat món de la «música contemporània» –penso en la música per a *ensembles* miralls dels «pierrot» schoenberguà (a saber: flauta, clarinet, piano i unes poques cordes) i les següents interpretacions, úniques en general, en concerts a mode d'antologia on les obres dels compositors, una darrera l'altra i sense cap mena de lligam ni de sentit entre si, se succeeixen en

Música de cambra: Vos (2013-2015)

una espècie de conga absurda–, el treball amb formacions de petit format (quintets, quartets, trios i duets) permet, com si d'un solista es tractés, un aprofundiment i una recerca subtil que aporta, de manera indiscutible, una immensa influència en la pròpia escriptura, a la composició. La idea de buidar-la de tot el que sigui superflu, d'allò que és només accessori i fins i tot efectista. Ornament, en el pitjor dels seus sentits.

Llibertat i poesia –amb el permís del meu veí Puig i Ferrer (aquest és el títol de la segona part dels seus magnífics *Camins de França*)– i un camí potser allunyat de l'habitual en la composició actual, atès que moltes vegades em sento més pròxim a l'escriptura poètica; al treball de polir i llimar paraules i versos.

La primera experiència d'aquest tipus, però, s'inicià justament uns pocs mesos abans de la meua arribada a París. L'encàrrec de Joventuts Musicals de Banyoles d'escriure un nou quartet, el segon en el meu catàleg, per al Quartet Gerhard m'obrí les portes a aquests últims treballs que he pogut anar realitzant. Em vaig

servir, per teixir aquesta obra, dels versos del poeta italià Dino Campana (1885-1932) en els seus *Canti orfici*. Així doncs, la peça està formada per cinc moviments enllaçats. El primer, *Il viaggio...*, presenta un espai estàtic i calmat del qual a poc a poc sorgeix un fluir melòdic. Just després del primer gran clímax apareix de sobte el segon, *Giardino autunnale (Firenze)*,

«És aquest segon quartet, *Alguns cants òrfics*, la meua obra més romàntica, on els arcs melòdics més es desenvolupen i creixen»

en el qual el temps es troba suspès i on es deixa entreveure breument, entre columnes harmòniques, la ressonància de la *Sonata sedicesima* de Dario Castello (1590-1630). El tercer, *...e il ritorno (il canto della tenebra)*, reprèn el material melòdic del primer moviment, però aquest cop de manera agitada i extremadament expressiva fins a un segon punt culminant que

també es veu truncat per l'aparició del quart, *La notte*, on el fluir melòdic es detura novament i, a la llunyania però aquest cop de manera més literal, hom pot tornar a sentir la cita del segon moviment. Aquesta s'enllaça amb el cinquè i últim, *La speranza (sul torrente notturno... la Chimera)*, on es retorna a les línies melòdiques dels moviments imparells i aquestes, lentament i entre una forta presència del silenci, ascendeixen a les regions més agudes fins a convertir-se només en aire, en respiració.

És aquest segon quartet, *Alguns cants òrfics*, la meua obra més romàntica, on els arcs melòdics més es desenvolupen i creixen, on més nítidament s'hi entreveu una voluntat eminentment expressiva, quasi bé desfermada. La meua música de manera general es troba, pel contrari, més pròxima a la contenció i concreció de l'expressió, a l'estil dels compositors del seicento italià. En aquest quartet hi conviuen aquestes dues maneres de fer i això creà auspici al meu «company» de programa el dia de l'estrena: el quartet opus 132 de Beethoven amb

Joan Magrané amb l'Ensemble Intercontemporain en l'estrena de *Bréviaire de l'aurore*.
Foto: Conservatoire National Supérieur de Musique et de Danse de Paris.

la seva *canzona di ringraziamento*, en què la tradició de Palestrina i companyia s'entrecrua amb les darreres recerques del de Bonn. Vaig intentar seguir aquesta idea i és per això que al devenir horitzontal i climàtic que formen els moviments primer, tercer i cinquè s'hi contraposa la contemplació homofònica, vertical, dels moviments parells amb la cita a la música veneciana, en aquest cas la sonata de Dario Castello.

Feia temps, com deia, que sentia la necessitat de fugir del vici de l'abstracció i aquesta possibilitat de llençar-me de cap en allò que em servia i regalava la poesia fou una sort d'alliberament. Així, a poc a poc, he anat perfilant un mètode de treball –cal dir-ho, gens sistemàtic– que es troba molt proper a l'art del madrigalisme, on la paraula i tot allò que comporta

–valor i sentit– té molt a dir en el propi pensament musical. Una música com

«La següent obra, *Un triptyque voilé*, fou un trio de cordes i significà per a mi la primera oportunitat de treballar amb l'històric Ensemble Intercontemporain, grup instrumental creat l'any 1976 per Pierre Boulez»

un degoteig. Natural. Que suggereixi. En Carner ho expressà bellament:

*Llavores l'ombra de la nit espaià les seves ales;
la pluja hi va respondre amb gentilesa;
cada gorgolament va fer-se música;
es mostraren estels i s'esvairen;*

Un trio per a flauta, violí i violoncel fou, en aquesta línia, la primera obra parisenca: *sourd-muet-aveugle*, i que porta per subtítol: «èxtasi interior, conquesta de l'Inútil (homenatge a Philippe Petit)». Una obra sobre el funambulisme, autèntica poesia del moviment en l'aire. A propòsit, Paul Auster a *The art of hunger* diu: «res no era obertament personal en allò que feia. Tot era revelat metafòricament, com en un segon pla». Des de l'esperit d'aquestes paraules i sobretot a través del *Traité de funambulisme* del mateix Petit vaig escriure aquesta peça que es divideix en cinc fragments enllaçats:

I. Les premiers pas; II. La recherche de l'immobilité; III. Le salut du funambule (dédicace); IV. La marche à la mort les yeux bandés; V. L'horizon, un continent. La imatge de l'abisme i del cable, de la fragilitat i de la inestabilitat em serviren per crear tot el material musical, tot i que mai d'una manera massa directa ni massa descriptiva. Sempre des de la suggestió. «Com en un segon pla». Per exemple: l'estructura simètrica de tota la peça [2:3:1:3:2] com la barra d'equilibri o la utilització evident de certes notes a mode de punt de suport (en aquest cas el do# agut i el la central).

La següent obra, *Un triptyque voilé*, fou un trio de cordes i significà per a mi la primera oportunitat de treballar amb l'històric Ensemble Intercontemporain, grup instrumental creat l'any 1976 per Pierre Boulez. Vaig imaginar per a l'ocasió quelcom que em servís de síntesi d'allò fet anteriorment i a la vegada fes la funció de pont cap a nous possibles camins a emprendre. Aquí, no només em vaig servir de la poesia com a font d'inspiració, sinó també de certes tècniques pictòriques. Concretament, a través de l'obra de tres dels meus artistes predilectes: Dürer, Piero della Francesca i Duccio i la seva relació amb la simbologia, la iconografia, la perspectiva, la geometria, l'*sfumato* i l'art del gravat i del velat. Així doncs, l'obra es divideix en tres breus fragments on cada un d'aquests pintors es posa en relació a tres versos: I. *Déploration* (mit Albrecht Dürer) i d'Espriu «una llunyana claror de dofins. I en aquest son, desvetllada, la por»; II. *Miroir* (quasi come Piero della Francesca) i «alguna cosa més que el do de de síntesi: / veure en la llum el trànsit de la llum» de Pere Gimferrer; i III. *Rêverie* (Duccio nella mente) amb el vers d'Eliot «into the heart of light, the silence».

Aquest trio significà la primera de les col·laboracions amb l'Ensemble Intercontemporain, com he comentat, i la segona peça per a ells no tardà gaire mesos a arribar. El *Bréviare de l'aurore*, per a clarinet, arpa i trio de cordes és una obra més ambiciosa, almenys pel que fa a la seva duració pròxima als quinze minuts i, novament, diversos fragments poètics s'hi enllacen. En realitat tres espais, a mode de miratges, lligats cada un a un vers de diferents autors són interromputs per dos altres versos de Hölderlin, ben bé com si dues obres completament distintes es juxtaposessin.

Entre aquestes peces comentades vaig anar acabant una obra de més gran format que havia començat a principis de l'any 2013, en paral·lel al segon quartet de corda. Són els *Frammenti da Michelangelo* per a baríton solista, *cornetto* i orquestra de cambra a partir de textos recompostos

per mi mateix del propi Miquel Àngel, però també de Pico della Mirandola, Marsilio Ficino i Angelo Poliziano. La composició d'aquesta obra de gran format, així com també la meua immersió en el món de l'òpera i les veus (dues òperes de cambra, *Dido Reloaded* i *disPlace*, i una obra de temàtica religiosa per a dotze veus, *Tu solus qui facis mirabilia*) em proporcionaren el respir i el temps necessari per pair i poder fer un parèntesi en tot l'escrit fins al moment en el camp de la música cambrística.

Si el *triptyque* significà una espècie de recapitulació i síntesi, de nou un trio, ara per a flauta, arpa i violoncel, m'encaminà cap a perfilar encara més el meu treball. Així sorgiren les *Tres irrealis omegues* que presenten, almenys per a mi, diversos canvis a nivell estructural i retòric, en gran part a causa de la influència de Foix, ja que la peça pren com a inspiració tres fragments del poeta, tant de *Sol, i de*

Esbós formal d'Alguns cants òrfics, de Joan Magrané.

Un dels assaigs d'*Alguns cants òrfics*, amb el Quartet Gerhard.
Foto: Joventuts Musicals de Banyoles.

*dol com de Les irreals omegues:
Closos els ulls, i al dolç batec del cor,
Vivim, enllà del Temps, l'altre Element
Amb aigua i foc, i vents sense captura.*

*Flama perenne als merlets de les calmes,
Brisa cantaire a les blavors boscoses,
Forma ancestral als nocturns de les cales,
Claror de freixe en el congost del somni.*

*I us projecteu a l'obrador dels somnis
A un enllà esvaït...*

Un repensar la forma, l'estructura, més lligada a la percepció, més sensorial i sobretot menys direccional. La troballa d'aquest fragment de *Le città invisibili* d'Italo Calvino fou una revelació. Tradueixo de l'italià:

[Marco Polo pregunta als constructors de la ciutat de Tecla:]
–Quin és el sentit del vostre treball?
Quina és la seva finalitat?
On és el pla que seguïu, el

vostre projecte?

–Te'l mostrarem quan la jornada de treball acabi, respongueren.

Al capvespre, la nit ascendí sobre les obres. És una nit estrellada.

–Aquest és el projecte, digueren.

**«Les frases curtes
que tendeixen
al silenci, lluny
dels grans arcs,
sia solemnes o
sentimentals; el
valor de l'instant, de
la paraula»**

Els properes projectes, almenys els més pròxims, em tornaran a acostar a l'escriptura per a veus, ço és, a establir una relació encara més íntima amb la poesia. D'una banda Ausiàs

March (que em permetrà seguir indagant en aquesta música anterior al classicisme que tant m'apassiona: Lassus, Josquin, Monteverdi...) i, d'una altra, a Francesc Garriga, de qui ja fa un cert temps la seva poesia m'acompanya i en la qual ja estic treballant a fons.

Des del primer moment en què em vaig capbussar en el seu univers m'hi he sentit molt identificat artísticament: les frases curtes que tendeixen al silenci, lluny dels grans arcs, sia solemnes o sentimentals; el valor de l'instant, de la paraula justa (sempre en minúscules); la concreció expressiva quasi absoluta on tot el que no hi és essencial ha desaparegut. Una poesia íntimament canviant malgrat la forta unitat de l'obra, llibre rere llibre. Diu Marc Romera a l'epíleg de l'antologia *Demà no és mai* (AdiA Edicions, 2014): «la poesia de Garriga satisfà (a base d'insatisfacció) el lector que prefereix banyar-se al riu o al

mar, on l'aigua mai no és la mateixa malgrat que els marges la facin passar sempre pel mateix adreçador». Així doncs, en aquesta obra –que pren el títol (cal dir-ho, no en referència al gènere musical, sinó al «balanceig» com a metàfora de l'existència) i el text del seu darrer treball, *Swing* (LaBreu Edicions, 2014)– les paraules sobrevolen un espai de ressonàncies i silencis que neixen d'elles mateixes a mode de madrigalismes. La resta s'anuncia ja de bon començament en la «Premissa», on un *soggetto cavato* de tres notes –fa, sol i si (les inicials del poeta: F G B– inaugura i instaura allò que a poc a poc es desenvoluparà. I prou.

[podeu escoltar algunes d'aquestes obres a la secció «sounds» del meu web, així com veure un calendari amb les properes interpretacions: www.joanmagrane.com]

Fragments de comentaris d'altres compositors sobre la meua música

«La seva música, d'una gran riquesa de colors instrumentals i de registres sonors, posseeix un equilibri estructural admirable. Els seus gestos, sovint melancòlics i d'un lirisme contingut emocionalment fort, així com les seves textures sonores –a vegades denses i complexes, d'altres nues i contingudes, però sempre amb gran finor i naturalitat– projecten amb vigor el gran potencial expressiu del seu pensament» (Hèctor Parra).

«La seva extraordinària música es troba, a més, impregnada per un substrat simbòlic i teòric que té les seves arrels en el més profund i lluminós pensament europeu. Es tracta, sens dubte, d'un exemple únic de creativitat, rigor i profunditat» (Mauricio Sotelo). »

Un triptyque voilé pour trio à cordes

[une dernière lecture de Dampierre. Et dans ce souvenir, révoqué, la peur]
[au-delà du don d'écouter, voir dans la lumière son propre présent]
[au plus intérieur de la lumière, de silence]

I. Kipling (Saint Albredot Diver) [3']
II. Miroir (quasi come Piero della Francesca) [2']
III. Rovenie (Duccio nella monte) [3']

480 300 480 120 480 140 70
480 70 40 70 30 45 40 70
70 30 40 40 30 45 40 70
40

Molcato, flessibile (0=56)
"Un tempo, choro de defus. I an apart cor, desretllada, la por" (S. Espin)
I. Deposition

Poco agitato, ma suspeso (0=65)
"Algun cosa més que el do de síntesi: mare que la dona el triessit de la llum"
II. Miroir (P. Guiniferro)

Allegro, volatile
~~Allegro, volatile~~, in ritmo (1=42)
"I into the heart of light, the silence" (T.S. Eliot)
III. Rovenie

→ 1=36

Esbós formal d'*Un triptyque voilé*, trio de corda escrit per Joan Magrané.

Cantó aigua a foc, i vents sense captiva...
Piu mosso, un po' nervoso (1=65)

405

480

544

141

-14-

Pàgina 14 del manuscrit de l'obra *Tres irreals omegues*, del jove compositor Joan Magrané, nascut a Reus però de la Selva del Camp.